

Bartoněk, Antonín

Tři knihy o řecké kolonizaci

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1971, vol. 20, iss. E16, pp. 269-270

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/110278>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Tři knihy o řecké kolonizaci: *J. M. Cook, The Greeks in Ionia and the East*, London 1962, 1965² (Ancient Peoples and Places 31), stran 268, cena £ 2,50; *A. G. Woodhead, The Greeks in the West*, London 1962, 1966² (Ancient Peoples and Places 28), stran 243, cena £ 2,50; *J. Boardman, The Greeks Overseas*, Harmondsworth 1964, 1968² (Penguin Books A 583), stran 287 + 24, cena 7 s.

Tématika starořecké kolonizační aktivity se těší v poslední době stále většímu zájmu. Přitom je pro tento zájem charakteristické stále se rozšiřující chronologické rozpětí této tematiky. Dějiny řecké kolonizace se dnes již zpravidla začínají pokusy mykénských Achajů o ovládnutí středomořských trhů a bývají často dovedeny přes výboje Alexandra Velikého až do dob římské nadvlády.

První dvě z uvedených knih se tématicky doplňují. *Cookova* práce je rozdělena do patnácti kapitol, z nichž první je věnována Malé Asii v době bronzové (připouští se zde možnost maloasijské existence mykénských osad alespoň v Milétu). Kolonizací západních maloasijských břehů po pádu mykénské kultury — či jak správně autor zdůrazňuje, spíše řeckou migrací značně mezi sebou promíšených Iónů, Aiolů a zčásti i Dórá do těchto oblastí — se C. zabývá v druhé kapitole. V několika dalších (kap. 3—4 a 6—9) pak věnuje svou pozornost prvním stoletím iónského rozkvětu, tj. obrazu iónské společnosti ve světle Homérových básní (vznik Iliady spadá podle C. ještě do 8. stol. př. n. l., Odysseia je o něco málo mladší), iónským vztahům k jejich východním sousedům, tj. Frygům, Lýdům a nakonec i k Peršanům, dále iónské kolonizační expanzi za tzv. velké řecké kolonizace, jmenovitě *Milétu* v sev. Egeidě, *Helléspontu* a v *Černomoří* a *Fókaje* na středomořském pobřeží Galie a Hispánie, a vůbec rozmanitým aspektům iónského politického a hospodářského života v období před řecko-perskými válkami, pochopitelně i významným osobnostem světa politického a kulturního a ve velmi značné míře pak rovněž vývoji iónského výtvarného umění a nejvýznamnějším památkám hmotné kultury.

Naproti tomu osudy Řeků na Blízkém východě, počítaje v to řecké osady na jihu Malé Asie, v Levantě a v Egyptě, se v celém tomto období zabývá jediná kapitola (5. kap. o 7 stranách) a osadám v sev. Egeidě, *Helléspontu* a na černoamořském pobřeží věnuje autor pozornost jen v souvislosti se zmíněnou již kolonizační aktivitou Milétanů. Změněné poměry v řeckých maloasijských městech po řecko-perských válkách jsou předmětem zkoumání ve dvou kapitolách (kap. 10—11), tři další (kap. 12—14) jsou věnovány období helénistickému, jednak Alexandrovým výbojům a zakládání nových měst, jednak rozvoji helénistické vědy a kultury. Kniha končí závěrem o řeckém světě za římské nadvlády, příliš krátkým a příliš málo postihujícím skutečnost, jak bohatý rozkvět prožívala zejména Malá Asie v prvních stoletích n. l. (15. kap.).

Centrem autorovy pozornosti byli tedy především maloasijské Řekové, a to speciálně Iónové. Dvě třetiny knihy jsou vlastně soustavným výkladem jejich historie, přičemž se tu ve výkladech o společenských, hospodářských či kulturních poměrech maloasijských Řeků jen v poměrně omezené míře objevují úvahy o jejich vztazích k anatolskému zázemí, a vůbec tu pak chybí soustavnější analýza souvislostí a vztahů k Blízkému východu, ať jde o vzájemné ovlivňování v oblasti hmotné kultury či o přímé styky Řeků s barbary. V tomto směru se kniha jeví — přes výtečně zpracování iónského podílu na formování řecké kultury — jako poměrně jednostranně pojatá. Obrazil se tu autorův převažující zájem o počátky řeckého osídlení v Malé Asii, jež C. prokázal v řadě předchozích prací, mimo jiné i v stati *Greek Settlement in the Eastern Aegean and Asia Minor*, napsanou pro druhé vydání *Cambridge Ancient History* (Fasc. 33, Cambridge 1964).

Woodheadova práce, pojednávající o řecké kolonizační aktivitě na západě, má přehlednější strukturu a je rozčleněna do šesti kapitol. Po krátké úvodní kapitole následuje zdařilá konfrontace archeologických faktů vztahujících se k době bronzové s řeckou mytologickou fikcí, zejména pokud jde o cesty hérů do končin v západním Středomoří (2. kap.). Jádro knihy tvoří 3.—5. kapitola. V prvé z nich se systematicky vypočítávají okolnosti vzniku a počátečního rozvoje jednotlivých řeckých kolonií na západě, především v jižní Itálii a na Sicílii, a v omezené míře i na pobřeží galském a hispánském, avšak s úplným pomínutím břehů Jaderského moře, které tím ve *Woodheadově* zpracování z komplexu řeckých kolonií zcela vypadly. Tato geografická jednostrannost je ještě markantnější ve 4. kapitole, jež má vlastně v podstatě podobu líčení politických dějin Sicílie až do konce římské republiky. Tento obzor je sice v 5. kapitole, věnované hospodářskému a kulturnímu přínosu západních Řeků, poněkud rozšířen o města jihoitalská, ale autorova pozornost se tu soustřeďuje prakticky jen na výtvarné umění, literaturu a filosofii. Přitom bez dostatečně hluboké analýzy zde zůstává problematika řeckých vztahů k domácímu obyvatelstvu, míry vzájemných hospodářských styků obou stran, a zejména pak otázka řeckého hospodářského i kulturního působení na

národy staré Itálie, především na Etrusky a Římany. Nevyváženost Woodheadovy knihy je tedy dosti obdobná nedostatkům práce Cookovy, Cookovo podání iónského světa se nám však jeví — i přes nedostatečné zpracování styků s Orientem — přece jen mnohostrannější nežli Woodheadova prezentace světa sicilsko-jihoitalského; ta ovšem po formální stránce vyniká jasněji, třebaže zase až příliš učebnicovitou dispozicí látky.

Výtek adresovaných oběma knihám z edice „Ancient Peoples and Places“ zůstává ušetřena třetí z prací, o nichž tu referujeme. J. Boardman si nevzal za cíl podat dějiny Řeků usídlených mimo Řecko v celém období antiky, uzavřel své výklady prakticky rokem 480 př. n. l., tedy řecko-perskými válkami, a mohl proto látku věnovanou starším obdobím podrobněji zpracovat. Přitom i z hlediska geografického jsou jeho kapitoly rozvrženy proporcionálněji.

Po úvodní kapitole, v níž se B. zabývá problematikou archeologického a literárního dokladového materiálu, podává v kapitole druhé podrobný výklad o stopách mykénských vlivů v Malé Asii, a především o míře kontinuity mezi nimi a tamním řeckým osídlením z období pomykénského. Dochází tu k názoru, že taková kontinuita se pojí pouze k několika málo lokalitám (Milet, a snad i Efes) a že na celé řadě jiných míst je třeba uznávat jistý přerыв po pádu mykénské kultury; přitom správně autor upozorňuje, že ne všechny doklady mykénského zboží nalezené v Malé Asii musejí už *eo ipso* znamenat přímé mykénské osídlení na tom či onom místě.

V 3. kapitole se B. zabývá politickým, hospodářským a kulturním životem řeckých osad v Anatolii a v Levantě a poskytuje čtenáři zajímavý pohled do problematiky oboustranných styků mezi Řeky a národy Blízkého východu. Cenná je tu zejména partie o výsledcích vykopávek v Al Mině (snad starověké Posideion) v dnešním Turecku při syrských hranicích, kde před druhou světovou válkou odkryl Sir L. Woolley významnou řeckou osadu, založenou zřejmě Řeky z Euboje, která se tu rozvíjela od konce 9. stol. př. n. l. až do konce 4. stol. př. n. l. a stala se jednou z významných bran, jíž do řeckého světa proudily mnohé produkty vyšší kultury Starého Orientu. Dnes se dokonce pokládá za možné, že právě zde došlo k prvním krokům, které vedly k zformování řecké abecedy. B. věnuje výkladu o této lokalitě plných 19 stran své knihy a tento jeho úsek, bohatý na úvahy o orientálních vlivech v řeckém umění, patří spolu s jeho analýzou řeckých styků s Frygy, Lýdy a Peršany k nejpodnětější částem publikace. Všestranný je i Boardmanův rozbor řecko-egyptských styků, o nichž se hovoří ve 4. kapitole. Nejde jen o výklady o řecké osadě Naukratis, ale i o aktivitě řeckých žoldnérů v Egyptě, o vlivu egyptského výtvarného umění v řeckém světě apod., a kapitola je uzavřena krátkým pojednáním o řeckých osadách v Libyi.

Řecký svět na západě je předmětem autorova zkoumání v 5. kapitole. Vedle soustavného výkladu o zakládání řeckých osad na Sicilii, na jihu Itálie, na jadranském a galsko-hispanském pobřeží nacházíme tu zajímavé partie o vztahu řeckých kolonistů k domácnímu obyvatelstvu, a speciálně o jejich vztahu k Etruskům a Foiniciánům, přičemž úseky věnované pobřeží galskému a hispanskému obsahují cenné informace o značném velkém akčním radiu řeckého obchodu v těchto oblastech, zejména v 6. stol. př. n. l. (údolí Rhóny, Loiry i Seiny; Tartéssos aj.). Závěrečná 6. kapitola pojednává pak spíše jen v přehledu o řeckých osadách na Jadranu, v Thrákii a na černo-mořském pobřeží, autor však ani zde nezapomíná na problematiku řeckých vztahů k místnímu obyvatelstvu, žijícímu v zázemí řeckých osad, příp. v nich samých. Přitom ze vzájemné konfrontace všech těchto partií věnovaných v jednotlivých kapitolách míře a rázu hospodářských a kulturních styků mezi Řeky a okolními národy vyplývá plně oprávněnost toho, co uvedl B. na str. 22 jako charakteristiku pozoruhodného postavení, které staří Řekové zaujíмали v 1. tisíciletí př. n. l. — že kdežto na východě a jihu byli spíše žáky a stranou přijímající, na západě a severu byli oni sami učitelé a stranou dávající.

Antonín Bartoněk

Ben Edwin Perry, The Ancient Romances — A Literary Historical Account of Their Origins, University of California Press, Berkeley and Los Angeles 1967. Stran 407. Cena \$ 8.50.

Rozsáhlé dílo profesora Illinoiské university B. E. Perryho vyšlo v r. 1967 jako 37. svazek známých „Sather Classical Lectures“. Perry přednášel v rámci zmíněného přednáškového cyklu na Kalifornské universitě v r. 1951 a přednášky zde proslavené tvoří právě jádro recenzované publikace.

Knihy je rozdělena do dvou částí; v první, zabírající kapitoly 1—4 (str. 3—180), se autor zabývá otázkami původu erotického a dobrodružného románu, v druhé části, kap. 5—7 (str. 183—293), věnuje P. pozornost románům, jež nazývá „comic romances“ (u nás je běžnější označení román „satirický“ a „realistický“). Použitím termínu „comic“ chce zdůraznit